

EGLĖ DIGRYTĖ

پښت

Laiškai
iš Kabulo

EGLĖ DIGRYTĖ

Laiškai
iš Kabulo

VILNIUS 2014

Turinys

<i>One way ticket</i>	11
Rezervatas su patogumais	18
Tikras knygyneas kare	26
Kas sakė, kad Afganistane pigu?	30
Vonia be vandens ir dušas be skylės	33
„Žvaigždžių karų“ verta skalbyklė	41
Kabulo gatvių džiazas	47
Mano krūtinės nečiupinėsite!	61
Arbata su laipsniais	65
„– Ar labai baisu?“ – „– Ne, tik truputį.“	69
Be skaros? Tave juk gali nušauti!	72
Karo lauko restoranai	80
Kaip numarinti miestą porai dienų	86
Gal draugaukime, kol esame Kabule?	92
Barzdos – ne dėl grožio, o pagarbai pelnyti	97
Leisk nufotografuoti – duosiu dolerį	99
Derybų menas: kaip gauti nuolaidą ir nebūti apčiupinėtai	103
Dėl avarijos – jokių svečių	109
Per sakinį nuo islamo	110
Kaip duoti išmaldos berniukui be rankų?	114
Turistas Afganistane	118
Ramadano kančios	123

Vakarienė – su bendramoksliau, arbatėlė – su prezidento broliu	132
Žemės drebėjimas gimtadienio proga	137
Skorpionų tramdytoja ir kitos negandos	141
Apklausa vietoj „labas“: kiek tau metų, ištekėjusi, iš Vokietijos?	146
Gyvenimas afganistaniečių laiku	154
Rožinės sriubos vakarėlis	159
Meilė greitai išiplieskia, greitai atvėsta	166
Vestuvių ekonomika	172
Lietuvių daugėja	174
Libanietiškas prancūziškas vakarėlis	178
Siuvykla turguje pagal mano pageidavimą	180
Šokiai aplink picą	185
Nelegalė Indijoje	187
Turi ginklą? Arba bombą?	193
Į parduotuvę – pro susprogdintą prekybos centrą	203
Nusirengusi oro uoste	212
Moterys – be skarų, gubernatorius – lauk iš darbo	216
Nėščia ir neištekėjusi – neįmanoma	218
Neperšaujamųjų liemenių mados	223
Kaip pramiegojau didžiausią ataką	232
Valyti dulkes – sunkiau, nei kalbėti angliškai	240
Padėkos	247

One way ticket

Užgultos ausys įspėja – leidžiamės. Kad ir kaip suku galvą, pro nedidelį iliuminatorių už nugaros vargiai įžiūriu, koks kraštovaizdis plaukia po lėktuvu. Plieskia saulė, neužstojama nė menkiausio debesėlio, todėl akys, prieš pusę paros mačiusios tik vakarykščių cepelinų spalvos dangų, iš kurio lyg tyčia pirmąkart tą rudenį Lietuvoje pabiro sniegas, dar nespėjo priprasti. Bendrakeleiviai karinio „Spartano“ sėdynėse bunda po trumpo negilaus miego – ne patogiai ištiesę kojas, o sėdėdami surėmę pečius ant vieno ilgo gulto, supinto iš tvirtų juostų.

Jau galiu įžiūrėti rusvą peizažą. Be miškų, upių ir ežerų. Kiek užmatau, vien dykuma. Joje išryškėja tamsesnis lopas – didmiestis, tiesa, vakarietiško toli gražu neprimenantis. Jokių stiklinių dangoraižių, vien mažaaukščių rusvai pilkų namų virtinės ir gatvių raizginys. Mūsų tikslas – ne miestas, o karinės bazės oro uostas. Kartu su šviesos pliūpsniu į „Spartano“ vidų įsiveržia gryno oro banga. Gryno, jei taip galima apibūdinti, nes čia spalio vidury – gal trisdešimt laipsnių karščio. Įdomu, ką mano kuprinėje veikia pirštinės?..

Galvoje – viena mintis: po ilgo skrydžio ir miego sėdomis su šildytuvu po užpakaliu netikėtai pataikius į vasarą norisi atsigalvinti. Juoba kad užtruksime, kol pils degalus. Pasičiuopusi kuprinę ir išlindusi į lauką ant trapo pataikau į glėbį bendraamžei amerikiečių karine uniforma, didelėmis juodomis akimis ir tokios pat spalvos kasa iki juosmens. Ilgai nelaukiu:

– Labas rytas! Gal pas jus galima į dušą?

Ji prunkšteli be amerikietišku *hi-how-are-you* mandagybių:

– Neprisigalvok – čia Kandaharas, brangioji!

– Ak, pamiršau, kad nutūpėme Afganistane... – susiimu už galvos.

Karė atsako kiek paniekinamu žvilgsniu – dar viena baltaveidė egzotikos ieškos, bet ironiją pagauna ir šyptelėjusi su visa kuprine grūdasi atgal į lėktuvą – čia karas, lakstyti, kur panorėjus, nevalia.

Kai jau leidžia išlipti ir įsitikinu, kad dušo aplink tikrai nėra, o švaros vis tiek norisi, užsidarau erdviame moterų tualete. Nusi-metusi šiltą megztinį ir prieš pakeisdama jį lininiais marškiniais, galvą pakišu po čiaupu. Ne dušas, bet galva atvėsta. Džiaugiuosi, kad neturiu kasos, kaip ta amerikietė, – plaukai kriauklėje neiš-sitektų ir sulįstų į kanalizacijos vamzdį. Tokiomis maudynėmis nesusivilioję bendrakeiviai tik juokiasi iš manęs kartu su keliais amerikiečiais kariais. Šie sako nepagalvoję, kad tualete galima ir galvą trinkti.

Afganų žemė – taip reikėtų versti Afganistano pavadinimą, nors jo gyventojus vadinti afganais ne visai teisinga. Persų kalba „afganai“ (indai kadaise rašė avagana) reiškia „puštūnai“, o iki XIX amžiaus Afganistanu buvo vadinamos tik daugiausia puštūnų gyvenamos žemės. Aplink dabartinę sostinę ir dalyje dabartinės Pakistano teritorijos kadaise driekėsi Kabulo karalystė, ir tik centralizavus valdymą kraštas gavo šiandien vartojamą pavadinimą.

Afganistane nuolat turi suktis iš padėties, nes retai kas būna taip, kaip namie. Kaip gatvėje susikalbėti su policininku, kuris ne-

moka jokios kitos, tik gimtąją kalbą? Kaip nusiplauti muilą, kai besimaudant duše liaujasi bėgęs vanduo? Kaip pareiti sutemus, jei neturi žibintuvėlio, aplink – nei švieselės, o danguje – nei mėnulio, nei žvaigždžių? Ką daryti, jei namie aptinki ant kilimo įsitačiusį skorpioną? Ką valgyti, kai šaldytuvas – tuščias, nes vakar neturėjai laiko nuvažiuoti į parduotuvę, o šiandien jau nebegalima, nes miestą drebina sproginiai? Kaip sulaukti smagiausios vakarėlio dalies ir suspėti laiku parsirasti namo?

2010-aisiais jau ilgam krausčiausi į Kabulą, bet niekas neįspėjo, kad bus tokių rūpestėlių. Būsimieji kolegos kalbėjo apie pavojus, gyvenimą ir darbą uždaroje teritorijoje, kitokius žmones ir kultūrą, kitą religiją, savitą požiūrį į moteris ir vakariečius. Apie tai galima susidaryti įspūdį iš nesibaigiančio straipsnių apie Afganistaną srauto ir vienas už kitą labiau bauginančių stereotipų. Apie tai choru giedojo Lietuvoje liekantys ar kitur Vakaruose gyvenantys bičiuliai: „Kai pagalvoju, kokia tu baltapūkė ir kaip atrodysi tenykščiam fone, darosi neramu dėl tavo saugumo.“ „Linkiu neiškepti ir būti nenukeptai.“ „Ar neperšaukamoji liemenė tilps į rankinuką?“ „Linkime galvą išsaugoti sveiką.“ „Tau plaukai po skara išslinks.“ Tik keli pasidomėjo, kada Afganistane turizmo sezonas ir kokios pigios oro linijos ten skraidina. O dauguma atsiprašė tikrai neaplankysiantys: „Tame tavo Afganistane ne tik negyvenčiau, bet ir apskritai ten nevažiuočiau.“

Likus vos savaitei iki skrydžio su bilietu į vieną pusę iš Varšuvos parkeliavo pasas su bangelių privinguriuota viza. Arabiškus rašmenis jau mokėjau, bet neperskaičiau nė vieno ranka išraityto žodžio. Nors stereotipus saugiai suslėpiau atokioje kertelėje, vis tiek į galvą lindo kvailos mintys: o jei tai leidimas mane atiduoti talibams? Garantija, kad pažadėjau atsiversti į islamą? Įspėjimas, kad esu pavojinga ir manęs į Afganistaną neverta įleisti? Neatsivers varteliai, ir liksiu tarp Europos ir Honkongo. Nors imk ir parsiduok į žmonas

kokiam dailiam jaunikaičiui, dirbančiam oro uoste. Bent tam buvau pasiruošusi – žinojau, kiek tekėdama turėčiau užsiprašyti. Per pirmąją kelionę Čagčarane kariai viską suskaičiavo: du diplomai – po 5 tūkstančius JAV dolerių, užsienio kalbos – po 2 tūkstančius, dar šiek tiek – už šviesius plaukus ir odą. Kad pakeltų mano vertę, jie žadėjo pridėti generatorių su kuru ir pasiūlyti mane vienam garbiam miestelio senoliui. Grįžusi į Lietuvą sulaukiau laiško su šypsenėle: „Linkėjimai nuo Roko, tavo kainą jis pakėlė iki 20 000 \$. Su visu kraičiu, apie kurį kalbėjome.“

Paskaičiavau, kad net blogiausiu atveju minuso sąskaitoje nebū, ir ėmiau krautis lagaminą. Spintoje radau kelerius ilgesnius marškinius ir laisvai krintančias kelnes. Nežinia, kiek jų prireiks, todėl leidausi į parduotuves. Ten susiėmiau už galvos. Kol nereikėjo, neatkreipdavau dėmesio, kad Lietuva visai nepritaikyta gyventi musulmonams. Lentynose – vien marškinėliai su petnešomis, permatomi marškiniai, šortai ir aptempti džinsai, skarų reikia paieškoti. Prieš pirmąją kelionę į Afganistaną gavau patarimą – neprašausiu įsimitusi laisvų smėlio spalvos drabužių. Tik patekusi į dykynę Hindukušo kalnuose supratau: ne tam, kad pasislėpčiau begalinių smėlynų ar smoge skendinčių kalnų fone, o kad nepastebėčiau ant drabužių nusėdusių dulkių – bent nesijaudinsiu, kad esu nešvari, o išsiskalbti nėra kur

Tinkamų drabužių vos radau, o leistiną svorį vis tiek viršijau. Į lagaminą keliavo megztiniai, marškiniai, batai visokiam orui, kojinės, keli šampūno buteliukai, dantų pasta, knygos, bloknotai, žibintuvėlis, popierinių nosinių pakuotė, šokolado plytelė, mylimiausias puodelis... Visko gali prireikti, o nežinia, ar gausiu nusipirkti. Bet jau po pirmo vizito į parduotuvę paaiškėjo, kad stereotipiška taip mąstyti – ten galima rasti VISKO: nuo lenkiškų saldainių, balinančios dantų pastos ir prezervatyvų iki kiniškų „iPhone“ padirbinių už šimtą dolerių ir aukščiausios kokybės šafrano.

*„Kabule gyvensi? KABULE??? Tame, kuris Afganistane?..
Kabulas... Hmmm.“ Toks buvo vienas iš pirmųjų laiškų,
kurių sulaukiau draugams pranešusi, kad kraustausi į karą.
Tuomet į bičiulio nuostabą atsakiau šypsenele. Bet jei būčiau
žinojusi, kur pirmiausia pakliūsiu, gal būčiau priraičiusi dar
daugiau klausukų.*

Eglė Digrytė (g. 1980 m.) – žurnalistė, dirbo įvairiuose šalies dienraščiuose, naujienų portaluose. Afganistane pirmą kartą lankėsi 2009 m. aprašyti ten tarnavusių Lietuvos karių gyvenimo. 2010–2011 m. ėjo Europos Sąjungos misijos Afganistane vadovo ir specialiojo įgaliotinio Vygaudo Ušacko patarėjos komunikacijos klausimais pareigas.

„Laiškai iš Kabulo“ skaitytojui priešais akis kloja spalvingą rytietišką judraus ir triukšmingo miesto gyvenimo kilimą. Autorė vedžioja po gatves ir prekyvietes, supažindina su vietos žmonėmis ir kasdiene jų buitimi. Knygoje apžvelgiama Afganistano istorija, kultūros paveldas, papročiai ir savitas šalies gyventojų požiūris į moteris bei užsieniečius, nuotaikingai aptariami vakariečių – ambasadų, tarptautinių organizacijų ir kompanijų darbuotojų – rūpesčiai. Afganistane nuolat tenka suktis iš padėties ir skubiai rasti išeitį: kaip gatvėje susikalbėti su policininku, kuris temoka gimtąją kalbą, kaip pareiti namo sutemus, jei neturi žibintuvėlio, o aplink – nė švieselės, ką daryti, jei aptinki ant kilimo įsitaisiusį skorpioną, ką valgyti, kai šaldytuvas tuščias todėl, kad vakar nebuvo kada nuvažiuoti į parduotuvę, o šiandien jau nebe galima, nes miestą drebina sprogimai. Visi mano, kad ten blogai, – ir iš tikrųjų blogai, nes niekada nežinai, kur kovotojai surengs išpuolį. Vis dėlto autorė pamažu sklaido šalį gaubiančius mitus ir atskleidžia, kaip joje išgyventi nesiliaujančio karo sąlygomis.

ISBN 978-609-466-008-5

TYTO ALBA

Galima pirkti tytoalba.lt